

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.5.2.35>

EKSPERYMENTALNA APROBATA METODYKI STOSOWANIA DOSTOSOWANYCH ĆWICZEŃ FIZYCZNYCH

Halyna Horshkova

aspirantka Katedry Kultury Fizycznej i Sportu

Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego

ORCID ID: 0000-0002-2666-7925

siriussirius40@gmail.com

Adnotacja. Artykuł uzasadnia metodykę stosowania dostosowanych ćwiczeń fizycznych w działalności zawodowej nauczycieli logopedów, która zawiera kompleksy diagnozowania rozwoju psychomotorycznego dzieci w młodszym, średnim, starszym wieku przedszkolnym z ogólnym niedorozwojem mowy i kompleksy dostosowanych ćwiczeń fizycznych do skorygowania rozwoju psychomotorycznego takich dzieci odpowiednio dla każdej grupy wiekowej. Eksperymentalna aprobata metodyki stosowania dostosowanych ćwiczeń fizycznych została przeprowadzona w 9 grupach kompensacyjnych (143 dzieci w młodszym, średnim, starszym wieku przedszkolnym) dla dzieci z ciężkimi zaburzeniami mowy (ogólny niedorozwój mowy) w instytucjach edukacji przedszkolnej m. Zaporozża. Przedstawiono wyniki eksperymentalnej aprobaty metodyki stosowania dostosowanych ćwiczeń fizycznych w instytucjach edukacji przedszkolnej, które dowodzą jej efektywności i skuteczności podczas pracy korekcyjnej z dziećmi jako dodatkowego narzędzia w tradycyjnych metodach logopedycznych w celu przezwyciężenia ogólnego niedorozwoju mowy.

Słowa kluczowe: dostosowane ćwiczenia fizyczne, metodyka stosowania dostosowanych ćwiczeń fizycznych, nauczyciele logopedzi, rozwój psychomotoryczny, zaburzenia mowy.

EXPERIMENTAL APPROBATION OF APPLICATION OF ADAPTED PHYSIKAL EXERCISES

Galyna Gorskova

Postgraduate student of the Department of Physical Culture and Sports

Zaporizhzhia National University

ORCID ID:0000-0002-2666-7925

siriussirius40@gmail.com

Abstract. The article substantiates the method of application of adapted physical exercises in the professional activity of teachers-speech therapists, which contains complexes of diagnosis of psychomotor development of younger children, middle, senior preschool age with a general underdevelopment of broadcasting and complexes of adapted physical exercises for the correction of psychomotor development of such children for each age group, respectively. Experimental testing of the method of application of adapted physical exercises was carried out in 9 compensating groups (143 children of junior, middle, senior preschool age) for children with severe speech disorders (a total underdevelopment of broadcasting) on the basis of preschool education institutions in Zaporozhye. The results of experimental testing of the method of application of adapted physical exercises in preschool education institutions, which prove its effectiveness and effectiveness during correction work with children as an additional instrument to traditional speech therapy techniques to overcome the general underdevelopment of broadcasting.

Key words: adapted physical exercises, methodology of application of adapted physical exercises, psychomotor development, speech teachers, speech violations.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТОВАНИХ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ

Галина Горшкова

аспірантка кафедри фізичної культури і спорту

Запорізького національного університету

ORCID ID:0000-0002-2666-7925

siriussirius40@gmail.com

Анотація. В статті обґрунтовано методику застосування адаптованих фізичних вправ в професійній діяльності вчителів-логопедів, яка містить комплекси діагностики психомоторного розвитку дітей молодшого, середнього, старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення та комплекси адаптованих фізичних вправ для корекції психомоторного розвитку таких дітей для кожної вікової групи відповідно. Експериментальну апробацію методики застосування адаптованих фізичних вправ здійснено в 9 компенсуючих групах (143 дитини молодшого, середнього, старшого дошкільного віку) для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (загальний недорозви-

ток мовлення) на базі закладів дошкільної освіти м. Запоріжжя. Надано результати експериментальної апробації методики застосування адаптованих фізичних вправ у закладах дошкільної освіти, які доводять її ефективність і результативність під час корекційної роботи з дітьми як додаткового інструменту до традиційних логопедичних методик з подолання загального недорозвитку мовлення.

Ключові слова: адаптовані фізичні вправи, методика застосування адаптованих фізичних вправ, вчителі-логопеди, психомоторний розвиток, порушення мовлення.

Постановка проблеми. Характерною особливістю сьогодення виступає збільшення кількості дітей дошкільного віку, що мають тяжкі порушення мовлення органічного генезису, домінуючим серед яких виступає загальний недорозвиток мовлення, що ускладнює корекційну роботу з подолання такого порушення і потребує постійного вдосконалення і пошуку нового інструментарію для вирішення проблеми.

Науковці В. М. Акименко, А. Й. Сергєєва наголошують, що мовленнєва, моторна та психічна діяльності тісно взаємопов'язані і взаємозалежні, що зумовлює важливість розвитку рухової сфери у осіб з тяжкими порушеннями мовлення (Акименко, 2011: 38, Сергєєва, 2010: 12). На нашу думку, моторна і психічна діяльність свідчать про стан психомоторного розвитку людини. На нашу думку під психомоторним розвитком, слід розуміти розвиток рухової та інтелектуальної активності людини, який залежить від спадкових і вроджених її якостей та віку, завдяки йому відбувається взаємодія людини з навколишнім середовищем. Порушення психомоторного розвитку різного ступеню тяжкості супроводжують порушення мовлення. Зважаючи на те, що організм людини – система, в якій всі складові працюють як єдине ціле, корекція психомоторного розвитку впливає на розвиток мовлення та подолання його порушень.

Отже, актуальною постає проблема корекції психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення молодшого, середнього, старшого дошкільного віку через застосування адаптованих фізичних вправ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика застосування адаптованих фізичних вправ – інтегроване утворення, базується на дослідженнях з педагогіки, психології, медицини. Питання теорії і методики професійної освіти висвітлені в наукових доробках С. У. Гончаренко, О. В. Аніщенко, О. А. Дубасенок, Л. П. Сущенко та ін. Вивченням питань порушень мовлення і застосування логопедичного масажу займалися О. В. Новікова, О. Ф. Архіпова, О. О. Дьякова, М. К. Шеремет, Н. С. Гаврилова та ін. Дослідженням фізичного розвитку та виховання, застосування адаптивної фізичної культури займалися Н. Г. Байкіна, І. М. Ляхова, Т. М. Осадченко, О. С. Сокірко та ін. О. Р. Лурія, Т. Г. Візель, Е. С. Вільчковським висунуто концептуальні положення нейропсихології; Н. Ф. Денисенко розроблено проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку; Ю. В. Пінчук досліджено систему фізичної реабілітації дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення в умовах закладу дошкільної освіти; В. Д. Курєєвою запропоновано використання міофункціональної гімнастики з метою подолання порушень мовлення та визначено місце утворення фонем української мови з точки зору ортодонції: залежно від того, яку фонему мови дитина не вимовляє, можна зрозуміти місце ураження певного м'язу, який бере участь у творенні цієї фонемі. Корекції порушень артикуляційної моторики приділяли увагу науковці Є. Ф. Соботович, Л. О. Федорович, М. А. Савченко, С. Ю. Конопляста, Н. Г. Пахомова та ін. В. В. Тищенко, Ю. В. Рібцун та ін. розробляли дихальні та артикуляційні вправи. Н. С. Гаврилова урахувала причини виникнення порушень у дітей, місце і обсягу їх локалізації, тип порушення артикуляційної моторики та систематизувала і визначила правила організації та проведення корекційної роботи. Застосування сміхотерапії у США вперше запропоновано Н. Казинс, а В. Фрай визнано позитивну дію сміху на процес дихання, під час якого легені і верхні дихальні шляхи повністю звільнюються від повітря, завдяки чому відбуваються потужніші біохімічні реакції, а також задіяна велика кількість м'язів в організмі людини.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності, результативності і доцільності використання методики застосування адаптованих фізичних вправ в компенсуючих групах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (загальний недорозвиток мовлення), молодшого, середнього, старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як інтегроване утворення методика застосування адаптованих фізичних вправ спирається на дослідження:

- професійної освіти (в аспекті професійної підготовки вчителів-логопедів);
- спеціальної та корекційної педагогіки (філософські й соціокультурні концепції, світоглядна база, осмислення перспектив розвитку спеціальної та корекційної педагогіки як особливих галузей наукового знання);
- дошкільної педагогіки (базові концепції навчання і виховання дітей дошкільного віку);
- логопедії, як науки про порушення мовлення з її значними надбаннями в теорії і практиці;
- вікової психології (наукові концепції психології та методика про загальні та специфічні закономірності аномального розвитку Л. С. Виготського та його учнів і послідовників);
- нейропсихології (теорія О. Р. Лурія про 3 блоки мозку та локалізацію порушень у корі головного мозку);
- фізичного виховання (розмаїття методик для різних вікових груп, та людей з особливостями розвитку, адаптивні вправи для людей з різними особливими потребами);
- кінезіології (вивчення напруги м'язів та її вплив на організм та розумного, цікавого та ефективного застосування вправ та рухів для подолання багатьох проблем здоров'я людини);
- ортодонції (міогімнастика і масаж органів ротової порожнини, що зумовлені неправильною будовою щелеп і неправильним ростом зубів, короткою під'язиковою зв'язкою).

Як наукове педагогічне дослідження, зазначена методика базується на системному, діяльнісному, між-дисциплінарному, особистісно-орієнтованому, онтогенетичному методологічних підходах (Горшкова, 2019: 85). Зважаючи на те, що методологічний підхід – це ракурс дослідження, відправна позиція, відносно його мети, то використання:

- системного підходу зумовлено тим, що він виступає особливою дослідницькою позицією, способом сприйняття дійсності, яка характеризується тим, що будь-який об'єкт можна розглядати як систему з її розмаїттям відносин і зв'язків як всередині об'єкта, який досліджується, так і з його зовнішнім середовищем або оточенням;

- діяльнісного підходу визначено тим, що він передбачає розвиток творчого потенціалу особистості, врахування індивідуальних особливостей того, хто навчається, через залучення його у діяльність, що сприяє особистісному зростанню і самореалізації;

- міждисциплінарного підходу – тим, що він забезпечує системність теоретичних знань, формування цілісного уявлення про конкретний предмет, вид діяльності або явище; всебічне бачення і усвідомлення складних явищ, процесів соціальної і професійної реальності;

- особистісно-орієнтованого підходу доречно тим, що він виступає як найбільш гуманістичний методологічний підхід у навчанні осіб, де педагог застосовує індивідуальний підхід до кожного учня, що допомагає останньому в усвідомленні себе особистістю, виявленні можливостей, які стимулюють самоствердження, самореалізацію» (Сергєєва, 2010: 25).

- онтогенетичного підходу передбачено тим, що під час професійної діяльності слід враховувати онтогенез розвитку кожної особи.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив зробити висновок, що логопеди (США, Канади, Австралії, Великобританії) та вчителі-логопеди (Росії, України, Казахстану) багатьох країн широко застосовують фізичні вправи в професійній діяльності. Між тим методики застосування адаптованих фізичних вправ на час дослідження нами не було виявлено. У зв'язку з цим досвіду застосування адаптованих фізичних вправ у зазначених країнах також не виявлено, що надає підставу запропонувати авторську методику застосування адаптованих фізичних вправ для використання в професійній діяльності вчителів-логопедів.

Основними дефініціями зазначеної методики виступають наступні поняття: «тяжкі порушення мовлення», «загальний недорозвиток мовлення» та «адаптовані фізичні вправи». За визначенням М. К. Шеремет, «*порушення мовлення* – термін для позначення відхилення від мовленнєвої норми прийнятої в мовному середовищі, яке частково або повністю перешкоджають мовленнєвому спілкуванню, обмежують можливості пізнавального розвитку і соціокультурної адаптації» (, 2015: 7). Також вчена зазначає, що загальний недорозвиток мовлення – це «різні складні мовленнєві розлади, за яких у дітей порушене формування всіх компонентів мовленнєвої системи, що належать до звукової та змістової сторони (Шеремет, 2015: 365). Дефініцію «*адаптовані фізичні вправи*» автором дослідження визначено як «адаптовані рухові завдання з фізичними рухами для різних частин тіла дитини, необхідні для покращення стану м'язів та їх тону, спрямовані на укріплення організму дитини загалом та окремих груп м'язів організму тощо, скоординованої роботи півкуль головного мозку, корекції порушення мовлення та психомоторного розвитку дитини через фізичні рухи, які виконують комплексно для набуття певних навичок або удосконалення тих, що вже існують» (Горшкова, 2019: 91).

Необхідно підкреслити, що найбільш ефективним використання методики застосування адаптованих фізичних вправ зарекомендувало себе в компенсуючих групах для дітей з важкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти, тому що: *по-перше*, наявна можливість залучити значну кількість дітей (вся група, 15-20 осіб); *по-друге*, діти регулярно відвідують групу в закладі освіти, що дозволяє системно і систематично виконувати адаптовані фізичні вправи щодня; *по-третє*, залучити вихователів групи і батьків дітей до закріплення виконання адаптованих фізичних вправ. Підґрунтям для комплектації таких груп виступає психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення: заїкання, фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення, загальний недорозвиток мовлення (домінуюче порушення в останні роки). Переважну кількість компенсуючих груп сформовано з дітей, які за висновком інклюзивно-ресурсного центру мають загальний недорозвиток мовлення з рівнем відповідно до віку: 1 рівень – четвертий рік життя (молодша група), 2 рівень – п'ятий рік життя (середня група), 3 рівень – шостий рік життя (старша група).

Складовими методики застосування адаптованих фізичних вправ виступають: діагностика психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення молодшого, середнього та старшого дошкільного віку і комплекси адаптованих фізичних вправ для дітей із загальним недорозвитком мовлення молодшого, середнього та старшого дошкільного віку .

Діагностика кожної вікової категорії дітей представлена у вигляді комплексів, що містять діагностику стану мовленнєвого дихання, діагностику стану загальної моторики, діагностику стану координації рухів, діагностику стану дрібної моторики, діагностику стану почуття ритму, діагностику стану взаємодії півкуль головного мозку, діагностику стану мимічної моторики, діагностику стану артикуляційної моторики; критерії оцінювання та шкалу для визначення рівня розвитку для кожного напрямку діагностики для відповідно до кожної вікової групи дітей із загальним недорозвитком мовлення. Приклад комплексу діагностики стану дрібної моторики дітей середнього дошкільного віку наводимо у табл. 1-3.

Таблиця 1

Діагностика стану дрібної моторики

Напрямок дослідження	Зміст завдання	Оцінювання			
		в	д	с	н
Дослідження статичної координації рухів	Розпрямити долонь, розвести всі пальці в сторони та утримувати такому положенні під рахунок до 10 на правій / лівій руці, на обох руках одночасно				
Дослідження динамічної координації рухів	З'єднати пальці однієї руки з пальцями іншої («Пальчики вітаються»), пальці залишаються з'єднаними, а долоні – розвести на максимальну відстань одна від іншої – виконувати 3-5 разів				
	Одночасно витягнути вказівний і середній пальці правої/лівої руки, обох рук одночасно				
	Скласти у кільце великий і вказівний пальці спочатку на правій руці, потім – на лівій руці				
	Розгинати по черзі пальці на правій/лівій руці				
	Застібати/розстібати гудзики великого та середнього розміру				
Кількість балів дитини за рівнем кожного завдання					
Підсумкова кількість балів дитини за блок					
Максимальна кількість балів за блок					18

Таблиця 2

Оцінювання кожного завдання блоку

№	Рівень	Бали	Критерії оцінювання
1	Високий	3	Повноцінне, чітке, синхронне виконання у темпі, запропонованому вчителем-логопедом
2	Достатній	2	Часткове / недостатньо чітке виконання
3	Середній	1	Виконання рухів уривчасте з порушенням перемикання від одного руху до іншого, темп виконання рухів порушений (не під рахунок вчителя-логопеда)
4	Низький	0	Рухи нескоординовані, наявність синкінезій, гіперкінезів, невиконання завдання

Таблиця 3

Оцінювання четвертого блоку

№	Рівень	Бали
1	Високий	18
2	Достатній	12-17
3	Середній	6-11
4	Низький	0-5

Іншою складовою методики виступають створені нами комплекси адаптованих фізичних вправ для дітей молодшого (1 рівень), середнього (2 рівень) та старшого (3 рівень) дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення (по 18 комплексів для кожної вікової групи). Кожен комплекс у будь-якій віковій групі виконується протягом двох тижнів з поступовим збільшенням складності і навантаження під час виконання, які збільшуються за рахунок прискорення темпу виконання та зміни напрямку виконання / провідної ноги або руки, з якої починається вправа / кількості рухів, нахилів, обертів, присідань, поворотів тощо. Таке збільшення виступає інструментом регулювання навантаження в процесі виконання як в самому комплексі для кожної вікової групи, так і його зростання від молодшого до старшого дошкільного віку. Приклад комплексу адаптованих фізичних вправ для дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення наведено у табл. 4.

Для правильного виконання комплексів адаптованих фізичних вправ нами розроблено організаційно-методичні рекомендації та описано особливості виконання комплексу адаптованих фізичних вправ в кожній віковій групі.

Експериментальна апробація методики застосування адаптованих фізичних вправ відбулась на базі закладів дошкільної освіти № 189 «Ромашка» і №121 «Космос» м. Запоріжжя в компенсуючих групах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. До експериментальної апробації було залучено 9 вікових груп (143 дитини): 64 дитини (чотири вікові групи) старшого дошкільного віку з 3 рівнем загального недорозвитку мовлення; 32 дитини (дві вікові групи) середнього дошкільного віку з 2 рівнем загального недорозвитку мовлення; 47 дітей (три вікові групи) молодшого дошкільного віку з 1 рівнем загального недорозвитку мовлення. Також слід відмітити, що у 86 дітей діагностовано наявність стертої форми дизартрії (порушення органічного походження), що становило 60% від залучених до експериментальної апробації дітей, що додатково ускладнює корекційну роботу та подовжує її терміни.

Таблиця 4

Комплекс адаптованих фізичних вправ для дітей молодшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення

№	Комплекс для 5-6 тижні виконання	Дозування	Вказівки
1	Виконати вдих носом – видих ротом	3 рази	Темп повільний
2	Стрибати на двох ногах на місці	3-5 разів	Темп повільний
3	Пройти по дошці або палиці (можна балансувати за допомогою рук)	1 хвилину	Темп повільний
4	1 тиждень. Пальці зібрати у кулак, розкривати пальці на правій руці, розпочинаючи з мізинця, потім – на лівій, потім – на двох руках одночасно 2 тиждень. Виконати вправу у зворотньому порядку	3 рази по 3 руха на кожне положення рук	Темп повільний
5	1 тиждень. Відтворити ритм, плескаючи у долоні, під рахунок 1-2: ■ – ■ 2 тиждень. Відтворити ритм, плескаючи руками по колінах, під рахунок 1-2: ■ – ■	3-5 разів	Темп повільний, де ■ – звичайна гучність
6	Вправа «Дім – замок»: «дім» – всі пальці обох рук з'єднати під кутом між собою; «замок» – долоні прижаті одна до одної, пальці сплетені	3-5 разів	Темп повільний/ прискорений
7	1 тиждень. Вправа «Засинаю»: закрити очі, руку підставити під щоку 2 тиждень. Вправа «Яскраве сонечко»: мружити очі	3-5 разів	Темп повільний
8	1 тиждень. Вимовити [і], утримуючи позицію губ під рахунок до 3 2 тиждень. Вимовити по черзі [і] – [у], утримуючи позицію губ під рахунок до 3 на кожен звук	3-5 разів кожен звук	Темп повільний

У межах експериментальної апробації первинну діагностику психомоторного розвитку дітей у компенсуючих групах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення молодшого, середнього, старшого дошкільного віку ми провели на першому тижні вересня 2019 року, а кінцеву – на останньому тижні січня 2020 року. У проміжок часу між двома діагностиками, для підтвердження ефективності застосування адаптованих фізичних вправ, діти компенсуючих груп усіх вікових категорій кожен день під керівництвом вчителів-логопедів виконували комплекси адаптованих фізичних вправ. З вчителями-логопедами перед початком експериментальної апробації було проведено методично-інструктивні заняття: детально розтлумачено сутність методики, продемонстровано виконання комплексів адаптованих фізичних вправ для кожної вікової групи, роз'яснено відмінності застосування адаптованих фізичних вправ у молодшій, середній, старшій групах. Вчителі-логопеди, суворо дотримуючись наданих нами рекомендацій, у всіх експериментальних групах виконували з дітьми комплекси адаптованих фізичних вправ протягом вересня, жовтня, листопада, грудня, січня 2019-2020 навчального року. Термін, у який відбулась експериментальна апробація, ми вважаємо достатнім для того, щоб довести ефективність і результативність нашої методики. Порівняльний аналіз результатів первинної діагностики (у вересні) та кінцевої діагностики (у січні) психомоторного розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення за віковими групами представлений у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз результатів діагностики стану психомоторного розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення за віковими групами (n=143)

Вікова група	N	Результати діагностики за віковими групами, X±			
		ПД (первинна діагностика у вересні)	КД (кінцева діагностика у січні)	КД-ПД	
				у числах	у %
Молодша група 1	15	36,07±	69,20±	33,13	91,8
Молодша група 2	17	34,59±	69,41±	34,82	100,7
Молодша група 3	15	34,40±	69,00±	34,60	100,6
Середня група 1	15	78,07±	127,20±	49,13	65,9
Середня група 2	17	80,29±	128,53±	48,24	60,1
Старша група 1	20	94,00±	152,752,97	58,75	62,5
Старша група 2	16	98,81±	147,064,49	48,25	48,3
Старша група 3	15	99,47±	153,73±	54,26	54,5
Старша група 4	13	75,54±	124,08±	48,54	64,3

Під час кінцевої діагностики у січні показники дітей молодшої групи 1 зросли на 91,8 %, молодшої групи 2 – на 100,7 %, молодшої групи 3 – на 100,6 %. На різницю показників дітей однієї вікової групи безпосередньо впливає ступінь тяжкості порушення мовлення у межах 1 рівня ЗНМ. Спираючись на показники, можна стверджувати, що психомоторний розвиток дітей молодшого дошкільного віку протягом майже п'яти місяців зріс з абсолютно низького рівня до середнього рівня відповідно до критеріїв оцінювання стану психомоторного розвитку нашої діагностики завдяки застосуванню адаптованих фізичних вправ у корекційній

роботі. Це свідчить про позитивну динаміку у меті досягнути нормотипового психомоторного розвитку з огляду на його стан у дітей з 1 рівнем ЗНМ.

Під час кінцевої діагностики у січні показники дітей середньої групи 1 зросли на 65,9 %, середньої групи 2 – на 60,1 %. На різницю показників однієї вікової групи безпосередньо впливає ступень тяжкості порушення мовлення у межах 2 рівня ЗНМ. Спираючись на показники, можна стверджувати, що психомоторний розвиток дітей середнього дошкільного віку протягом майже п'яти місяців зріс з низького або середнього рівнів до граничних показників середнього рівня (у бік достатнього рівня) або достатнього рівня відповідно до критеріїв оцінювання стану психомоторного розвитку нашої діагностики завдяки застосуванню адаптованих фізичних вправ у корекційній роботі. Це свідчить про позитивну динаміку у меті досягнути нормотипового психомоторного розвитку з огляду на його стан у дітей з 2 рівнем ЗНМ.

Під час кінцевої діагностики у січні показники дітей старшої групи 1 зросли на 62,5 %, старшої групи 2 – на 48,3%, старшої групи 3 – на 54,5 %, старшої групи 4 – на 64,3 %. На різницю показників дітей однієї вікової групи безпосередньо впливає ступень тяжкості порушення мовлення у межах 3 рівня ЗНМ. Спираючись на показники, можна стверджувати, що психомоторний розвиток дітей старшого дошкільного віку протягом майже п'яти місяців зріс із середнього або достатнього рівнів до граничних показників достатнього рівня (у бік високого рівня) або показників високого рівня відповідно до критеріїв оцінювання стану психомоторного розвитку нашої діагностики завдяки застосуванню адаптованих фізичних вправ у корекційній роботі. Це свідчить про позитивну динаміку у меті досягнути нормотипового психомоторного розвитку з огляду на його стан у дітей з 3 рівнем ЗНМ.

Отже, під час вторинної діагностики отримано покращення показників психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення в кожній віковій групі.

Висновки. Експериментальною апробацією методики застосування адаптованих фізичних вправ компенсуючих групах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти № 189 та №121 м. Запоріжжя було доведено її ефективність і результативність використання. Експериментальна апробація методики застосування адаптованих фізичних вправ довела її практичну спрямованість у якості додаткового інструменту до комплексної системної корекційної роботи вчителя-логопеда з дітьми, що мають загальний недорозвиток мовлення в трьох вікових групах.

Матеріал дослідження може бути актуальним у наукових розробках з питань навчання і виховання осіб з особливими освітніми потребами дошкільного віку, що мають порушення мовлення. Проблема щодо застосування адаптованих фізичних вправ під час корекційної роботи з особами інших вікових категорій виступає перспективою для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Акименко В. М. Развивающие технологии в логопедии. Ростов-на-Дону: Феникс, 2011. 111 с.
2. Гаврилова Н. С. Типи порушень артикуляційної моторики та особливості їх корекції. URL : <https://aqce.com.ua/vipusk-n8-2017/gavrilova-ns-tipi-porushen-artikuljacijnoi-motoriki-ta-osoblivosti-ih-korekcii.html> (дата звернення : 09.12.2020).
3. Горшкова Г. В. Логопедичні техніки: корекція психомоторного розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення: навчально-методичний посібник. Запоріжжя : Видавництво Хортицької національної академії, 2019. 230 с.
4. Казинс Н. Анатомия болезни с точки зрения пациента. URL : <https://www.litmir.me/br/?b=132405&p=1> (дата звернення : 19.11.2020).
5. Круцевич Т. Ю. Двигательная активность и качество жизни в современном обществе. URL : <https://docplayer.ru/114104602-Kruevich-tetyana-nacionalnyy-universitet-fizicheskogo-vospitaniya-i-sporta-ukrainy.html> (дата звернення : 23.12.2020).
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Смысл, Академия, 2005. 352 с
7. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.
8. Равич Р. Дыхательные компоненты веселого смеха. URL : <https://books.google.com.ua/books?id=Fd19CwAAQBAJ&pg=PT73&lpg=PT73&dq=#v=onepage&q&f=false> (дата звернення : 09.11.2020).
9. Сергеева А. И. Логопедические технологии: технология обследования моторных функций : учебно-методическое пособие. ГОУ ВПО «Томский государственный педагогический университет». Томск : Изд-во ТГПУ, 2010. 60 с.

References:

1. Akimenko, V. M. (2011). *Razvivayushchiye tekhnologii v logopedii* [Developing technologies in speech therapy]. Rostov-na-Donu: Feniks, 111 p. [in Russian].
2. Havrylova, N. S. *Typy porushen artykuliatsiinoi motoryky ta osoblyvosti yikh korekcii* [Types of articulatory motility disorders and features of their correction]. URL : <https://aqce.com.ua/vipusk-n8-2017/gavrilova-ns-tipi-porushen-artikuljacijnoi-motoriki-ta-osoblivosti-ih-korekcii.html> (accessed : 09.12.2020). [in Ukrainian].
3. Gorshkova, H. V. (2019). *Lohopedychni tekhniky: korektsiia psykhomotornoho rozvytku ditei iz zahalnym nedorozvytkom movlennia: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Speech therapy techniques: correction of psychomotor development of children with general speech underdevelopment: a textbook]. Zaporizhzhia : Vydavnytstvo Khortytskoi natsionalnoi akademii, 230 p. [in Ukrainian].
4. Kazins, N. *Anatomiya bolezni s tochki zreniya patsiyenta* [Anatomy of the disease from the point of view of the patient]. URL : <https://www.litmir.me/br/?b=132405&p=1> (accessed: 19.11.2020) [in Russian].
5. Krutsevych, T. Yu. *Dvyhatelnaia aktyvnost y kachestvo zhyzny v sovremennom obshchestve* [Physical activity and quality of life in modern society]. URL : <https://docplayer.ru/114104602-Kruevich-tetyana-nacionalnyy-universitet-fizicheskogo-vospitaniya-i-sporta-ukrainy.html> (accessed: 23.12.2020) [in Ukrainian].

6. Leont'yev, A. N. (2005). Deyatel'nost'. Soznaniye. Lichnost' [Activity. Consciousness. Personality]. Moskva : Smysl, Akademiya, 352 p. [in Russian].
7. Ravich, R. Dykhatel'nyye komponenty veselogo smekha [Respiratory components of cheerful laughter]. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=Fd19CwAAQBAJ&pg=PT73&lpq=PT73&dq=#v=onepage&q&f=false> (accessed: 09.11.2020) [in Russian].
8. Sergeeva, A. I. (2010). Logopedicheskiye tekhnologii: tekhnologiya obsledovaniya motornykh funktsiy : uchebno-metodicheskoye posobiye. GOU VPO «Tomskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet». Tomsk : Izd-vo TGPU, 60 p. [in Russian].
9. Sheremet, M. K. (2015). Lohopediia [Speech therapy]: pidruchnyk. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo», 776 p. [in Ukrainian].